

سید جعفر پیشه وری

م. م. چشم آذر

آراگون (یکشنبه) ۱۷ آذر ۱۳۸۷ - ۷ دسامبر ۲۰۰۸

سید جعفر پیشه وری (۱۸۹۳-جو ایل ۲۶ آقوست) جنوبی آذربایجان-ین خالخال شهرین زبوه کندینده، بیر اکینچی عائیله سینده آنادان اولموش دور. شاهلیق اصول ایداره سی نین بوغوو موحیطینده ایکی قات طولوم آلتیندا باشابان جنوبی آذربایجان لی لار همیشه اولدوغو کیمی، ایقتیصادی چتینلیکدن یاخا قورتارماق اوچون ایران-ین موختلیف شهر و ناحیه لرینه ایش آختارماغا گنبدیلر. بعضا عائیله سی ایله بیرلیکده آرازی کنچرک باکی-یا نفت معدن لرینده ایشلمک اوچون گنده نلرده اولوردو. بئله عائیله لردن بیر ده بالا جا سید جعفرین عائیله سی اولور. باکی-دا دا ایقتیصادی چتین لیک ایچره بسینده عؤمور سورن پیشه وری گوندوزلری ایشلیب، آخشاملاری بیر نچه صنیف درس اوخویا بیلیر. او شخصی موطالیعه و فیطری ایستعدادینین سایه سینده گؤرکملی خادیم سوپه سینه یوکسله بیلیمیش دیر .

پیشه وری نین کیملینی بیر نچه جومله ایله کاراکنتریزه ائتمه لی اولساق، بئله دئمیلیک: پئشه کار اینقیلابچی، قودرت لی موحرریر، ایستعدادلی یازچی، گؤرکملی تشکیلاتچی، آلولو ناطیق ایدی. بئله چوخ جهت لی فعالیتین هر بیرینده او گؤرکملی خادیم، تکرار اولونماز شخصیت کیمی اؤزونو گؤسترمیش دیر . س.ج. پیشه وری ۱۹۳۴-جو ایله رضا شاه خفیه سی طرفیندن حبس اولانا قدر شاهلیق رژیمنین قارشسی ایراندا موختلیف اینقیلابی تشکیلاتلاردا رهبر خادیم کیمی فعالیت گؤسترمیش دیر .

۱۹۴۱-جی ایله حبسدن آزاد اولدوقدان سونرا نشر ائتدیردیگی "آزیر" قزئتینده چاپ اولونان "زیندان خاطیرلری" آدلی سیلسیله مقاله لریندن س.ج. پیشه وری نین زیندان حایاتینی داها اطرافلی اؤیرنیریک . بیر موحرریر کیمی پیشه وری ۱۹۲۰-جی ایلدن عؤمرونون سونونا قدر موختلیف قزئتلرده ایجتیماعی سیاسی و ادبی مقاله لرله چیخیش ائتمیش دیر. ۱۹۴۳-جو ایله ایراندا دئموکراتیک مطبوعاتین واحد جبهه-سینی یارادان پیشه وری جنوبی آذربایجاندا نشر اولونان قزئتلری ده بو جبهه ده بیرلشدیرمک اوچون آذربایجانا گلیر، موختلیف شهرلری گزرهک بیغینجاقلاردا منفور م. رضا شاه-ین داخلی و خارجی سیاستینی ایفشا ائدن بیغینجاقلاردا آلولو نیطق لرله چیخیش ائدیر. پیشه وری نین اونسوز دا یاخشسی تانیان دوغما خالق، اونون بو چیخیش لارینی درین محبت و حرارتله قارشیلاییردی .

آذربایجانلی‌لار اون دوردونجو دؤنم ایران میلی مجلسینه پیشه ورنی تبریزدن نوماینده سئجیدیلر. مجلسین خیطابت کورسوسونو آذربایجانلی‌لارین خیطابت تریبونون چنوبره‌جه‌ییندن قورخوبا دوشن مورجع نوماینده‌لر اونون نوماینده‌لیک اعتبار نامه سین تصدیق ائتمه‌دیلر. دوشمانلارین بو حرکتی پیشه ورنی هئج ده روحدان سالمامیش، عکسینه او رژیمة قارشى داها کسکین موباریزه آپاریر .

1941-جی ایلدن سونرا مرکزی حوکومتین دؤزولمز ظولمونه قارشى آرديجیل موباریزه آپاران آذربایجانلی‌لار اینقیلابی حرکاتا رهبرلیک ائتمک اوچون تهران-ا دفعه‌لرله تلگرام ووروب، پیشه ورنی، تبریزه دعوت ائدیلر. نهایت او، ۱۹۴۵-جی ایلده تبریزه گلیر، بیئرلی اینقیلاب‌چی‌لارلا بیرلیکده آذربایجان دئموکرات فیرقه‌سینی تشکیل ائدیر. فیرقه‌نین موراجیعت نامه‌سینده دئییلیردی: "صینفی منصوبیتیندن، جینسیندن، دیلیندن، دینیندن آسیلی اولماپاراق بوتون ایران تبعه لری فیرقه عضو اولایله ر". بو او دئمک ایدی کی، آ.د.ف هئج بیر آپری سئچکی‌لیک قوبمادان جنوبی آذربایجاندا یاشایان بوتون میللتلرین و طبقه‌لرین نوماینده-سینی اؤز سیرالاریندا بیرلشدیرمک ایسته‌ییر. بنله ده اولور: فیرقه نین تشکیلیندن آز سونرا میلی بورژوازیادان فهله‌یه قدر، بوتون طبقه لردن گلیب فیرقه عضو اولدولار. آ.د.ف بوتون آذربایجانین ایراده‌سینی تمثیل ائدن موباریز بیر تشکیلات اولدو و فیرقه نین رهبرلیگیله خالقین اینقیلابی حرکاتی اؤز نتیجه‌سینی وئردی: ۱۲ دکابر ۱۹۴۵-جی ایلده آذربایجانین میلی مجلسی س.ج. پیشه ورنی‌نین باشچی‌لیغی ایله آذربایجان میلی حؤکومتی‌نین تشکیلینی اعلان ائتدی .

میلی حؤکومت ایلك گوندن باشلاپاراق آذربایجانلی‌لارین بیر سیرا ایقتیصادی، ایجتیماعی و مدنی حقوق‌لاری ایله باغلی اصلاحات‌لار کئچیرمه‌یه باشلادی. نئچه- نئچه اون ایللردن بری خالق ایستیتمار ائدن، میلی حؤکومت یاراناندان سونرا اؤلکدن قاچان صاحبکارلارین فابریکالاری میلی لشدی، فابریکالار فهله‌لرین اؤز ایچره‌پسیندن سئجیدگی مودیریت طرفیندن ایداره اولونماغا باشلادی. صاحب‌سیر دؤولت تورپاق‌لاری، صاحب‌لری قاجمیش تورپاق‌لار کندیلرین تعیین ائتدیگی نوماینده لر طرفیندن تورپاق‌سیر کندیلر عوضسیر پایلاندى. آنا دیلی دولت دیلی اعلان اولوندو. میلی حؤکومتین بو قرارینا قارشى چیخان، آنا دیلینی اینکار ائدن بورژوا عالیملری‌نین تهران قزئتلرینده یازدیقلاری بؤهتان‌لارا "آذربایجان" قزئتینده پیشه ورنی‌نین ایضاسی ایله بیر نئچه دیش سیندیریجی جاواب مقاله‌سی درج اولوندو. پیشه ورنی یازیردی. "دیلمیزه قارشى چیخان‌لار بیلمه‌لیدیرلر کی، آذربایجان دیلی شیره سینی آنالارین سینه‌سیندن، حرکتینی بابالارین اوچاغین‌دان آلیر، اونو بو حاق‌لاردان آیرماق غئیری-مومکون‌دور..."

آذربایجانین بوتون شهرلرینده آنا دیلینده قزئتلر و ژورنال‌لار نشر اولوندو، ایبتیدایی مکتب لر اوچون "آنا دیلی" درسلیک لری یاراندى، تبریزده دولت داروالفونونو، دولت رادیو وئرلیش‌لری کومیتة‌سی، یازیچی و

شاعیرلر مجلسی، فیلامونیا، دولت موزه‌یی، یئتیملر ائوی، اولارجا بئله ایجتیماعی مدنی موسیسه‌لر آچیلدی. شهرلر آبادلاشماغا، کندلره یئنی گئنیش یوللار چکیلمه یه باشلادی .

یئنی یارانمیش میلی حوکومتین بوتون بو چتین ایشلرین رهبرلیک ائدن پیشه وری، خالقین مدنی- معاریف ایشلرین خصوصی دیققت یئتیریر، اوللارین تشکیلینده شخص ایشتیراک ائدیردی. میلی حوکومت دورینده "آذربایجان" قزئتینده شاهلیق اوصولونون تملینی سارسیدان مقاله لر یازماقلا اؤز موحرریرلیک یاراتیجی لیغینی دا دوام ائتدیریردی .

جنوبی آذربایجان خالقینین میلی آزادلیق موباریزه‌سی نین زیره‌سی اولان "۲۱ آذر" اینقیلابینین و میلی حوکومتین رهبری و میلی حوکومت دورینده حایاتا کئچیریلیمیش اصلاحاتلارین بلاواسیطه تشبوس‌چوسو اولان پیشه وری آذربایجانین بؤیوک اوغلو کیمی همیشه خالقین قلبینده یاشایاجاق دیر.

س.ج. پیشه وری ۱۹۳۰-جو ایللردن سونرا ایراندا، خصوصیه جنوبی آذربایجاندا یئتیشمیش بیر چوخ اینقیلاب‌چی‌لارین معنوی موعلمی اولموش دور. بیز اینانیریک کی، بو بؤیوک اینسانین حایاتی، فعالیتی و یارادیجی لیغی گلجک نسیلرده اؤرنک اولاجاق دیر .

سید جعفر پیشه وری (۱۸۸۳-۱۹۴۷) شاهلیق قورولوشو علییهینه اینقیلابی حرکتین یئتیشدیردی گؤرکملی خادیملردن بیریدیر. جنوبی آذربایجاندا ۱۹۴۵-۱۹۴۶-جی ایللرده آذربایجان دئموکرات پارتیسی نین (آدپ) و آذربایجان میلی حوکومتی نین یارانماسی و بیر ایلیک فعالیتی دؤورونده س.ج. پیشه وری نین یوکسک اینقیلابی-نظری حاضرلیغی و تشکیلاتچیلیق باجاریغی اؤزونو گؤسترمیش دیر .

جنوبی آذربایجاندا ۱۹۴۵-جی ایلین سنتیابر، دکابر آیلاریندا اینقیلابی خالق حاکیمیتی نین یارانماغا دوغرو گئندیی بیر شرایطده تهراندا چیخان و ایرانین دئموکراتیک قوووتلرینه منسوب اولان چوخ نوفوذلو قزئتلردن بیر یازیردی. "حقیقی دئموکراتیک قورولوش یاراتماق اوچون" دولت حاکیمیتینی ایرتیجاع‌چی‌لاردان تمیزلمکدن، اوللاری موحاکیمه و جزالاندیرماق دان باشقا هئچ بیر یول یوخدور... حاکم دایرلری تمیزلمکدن باشقا بیر چاره یوخ دور".

1941-1945-جی ایللرده شاهلیق رژیمین و ایرتیجاع‌چی حاکیمیت موناسیبتی اولده نظردن کئچیریلن تحلیلی گؤستریر کی، همین ایللرده ایرانین سیاسی قووولری نین هئچ بیر آذربایجان خالقینین و دیگر خالقلارین میلی آزادلیغی مسئله‌سینی فارشییا مقصد کیمی قویمامیشدی. عومومی هوجوما کئچمیش ایرتیجاع نین فارشی‌سینی آلماق، ایران آزادلیق حرکتینا دایاق یاراتماق و آذربایجان خالقینین میلی و دئموکراتیک آزادلیغینی تأمین ائتمک اوچون مؤوجود سیاسی قووولردن اساسلی صورتده فرق‌لنن معین بیر سیاسی تشکیلاتین یارانماسی ضروری اولموشدو .

بنلە بیر سیاسی قووه ۱۹۴۵-جی ایلین ایکینجی یاریسیندا جنوبی آذربایجاندا یارانماقدا ایدی. س.ج. پیشه وری دئییردی: "بیز اوزون اوزادی موطالیعه ائتدیکن سونرا یقین حاصل ائتدیگ کی، مهم بیر تشکیلات ووجودا گلمزسه، گوندن گونه قووتلنمکده اولان سنلین (ایرتیجاعینین هوجومونون- م.ج.)" قاباغینی آلماق مومکون اولمایاجاق. اونا گۆره ده بیرینجی نۆبهده بۆیوک بیر فیرقه یاراتماغا تشببوس ائتدیگ". آذربایجان دئموکرات پارتیسی بنلە بیر سیاسی پارتی اولدو. او زامان جنوبی آذربایجاندا یئنی سیاسی پارتی-نین یارانماسیندا فعال ایشتیراک ائتمیش مسلکداشلارینین دا فیکرینی ایفاده ائدهرک س.ج. پیشه وری دئمیشدیر: "ایراندا مجلس و دؤلت ماشینی تامامیله دئموکراتیزمین دوشمانی اولان مستبیدلرین الینه دوشوب. اولار بو بۆیوک واسیطه‌دن ایستیفاده ائدهرک آزادلیغی و حقیقی دئموکراتیک یولوندا موبارزه ائدن فداکار قوولری ازب محو ائتمکده دیرلر. تهراندا کۆک سالمیش ایرتیجاع و ایستیداد قووتی خاریجده (تهران‌دان خاریجده - م.ج.) ووجودا گلن آزادلیق حرکتلرینی یاتیرماق ایشینده هئچ بیر جینایتدن گئری دورمایاجادیر. بو جینایتلر سون وئرمک اوچون اورانین (تهرانین - م.ج.) قودرتینی میلی اختیارلار واسیطه‌سیله سیغدیرماق لازیم گلیر. بو ایشده آذربایجان همیشه اولدوغو کیمی ایندی ده قاباقجیل اولمالی‌دیر. تهران‌دان آزادلیق اومماق بۆیوک سهودیر". ۱۹۴۵-جی ایلده ایران‌ین شاهلیق رژیمینه و ایرتیجاعچی حاکیمیتینه قارشى س.ج. پیشه وری‌نین توندوغو مؤوقع دیگر سیاسی خادیملرین و قوولرین مؤوقعیندن تامامیله فرقلی ایدی .

پیشه وری اینقیلابی مؤوقع توتاراق ایرانین مرکزی حؤکومتیندن قانون، عدالت و آزادلیق طلب ائدیپ اینتیظاردا اوتورماغین قطعی علینه ایدی. س.ج. پیشه وری آذربایجاندا بۆیوک اینقیلابی ایمکانلاردان ایستیفاده اولونماسینی و بنله‌لیکله حاکیمیت مسئله‌سی‌نین و میلی مسئله‌نین اینقیلابی یول ایله حل ائدیلمه‌سی تکلیف ائدیلدی .

اینقیلابی شرایطی واختیندا موعینلشدیرمک و اوندان ایستیفاده ائتمک مسئله‌سی - باشقا اینقیلابی حرکاتلاردا اولدوغو کیمی، ۱۹۴۱-۱۹۴۵-جی ایللرده آذربایجاندا میلی-آزادلیق و دئموکراسی اوغروندا موبارزه زامانی خالق کوتلرینین اینقیلابی چیخیش‌لارینین واختینین دوزگون سئچیلمه‌سی‌نین ده بۆیوک اهمیتی اولموش‌دور .

آذربایجاندا ایرتیجاعینین هوجومونون قارشى‌سینی آلماق و خالقین آزادلیغینا نائیل اولماق اوچون چوخ بۆیوک ایمکان وار ایدی. تهراندا چیخان و ایران آزادلیق جبهه‌سینه باغلی اولان "بشر" قزئت ۲۳ آقوست ۱۹۴۵-جی ایلده یازیردی: "حاکم صنیفلرین اؤزباشینالیغی حددینی گئچنده چاره خالقین موتشکیل اوصیانین‌دان عیبارت‌دیر. بو اوصیانین ائلمنتنتلری ایراندا گۆرونمکده‌دیر. آذربایجان تلامومده‌دیر و اینقیلابا

حاضردير". بئله بير شرايطده ايرانين هم ايرتيجاچچى، هم ده ليبرال دايره لرى آذربايجاندا خالقين اينقىلابى چيخيش لارينين يوبانماسينا، بونولا دا تدرىجن سويوماسينا و نهايت قارشى سيني آينماسينا چاليشيردى. ليبرال سياسى مؤوقعيه ماليك اولان باهار هنج بير كانكرت فاكنت گؤسترمدن ادعا ائدير كى، ايرانين مركزى دولتى گويا باشقا ايالتلردن داها چوخ آذربايجانا طرفدارلىق ائدير. تهراندا چيخان و حاكم دايره لرله موعين درجه ده باغلى اولان فزئتلردن بعضيلرى ايسه يازيردى: "آذربايجانلى لار اؤز احتياج لارينى دئميشلر و مركزى دولتين ديقتينى جلب ائده جكلر. ياخشى سى بودور كى، آذربايجانلى لار اؤز ميللى مطلبلرينى و مقصدلرينى دولت دن ايسته سينلر و صبير ائتسينلر " اون دوردونجو مجلس رئيسى نين موعاوينى شيراز دئپوتاتى سردار فاكر حيكمت ايسه ۲۵ سئنتيا بردا مجلسده كى چيخيشيندا طلب ائيردى كى، آذربايجاندا اؤز حوقوق لارى اوغروندا موباريزه قالخميش شخصلرين "اللى و ديلىرى كسيلسين". ايرانين اون دوردونجو مجلسى نين رئيسى س.م. طباطبائى ۱۹۴۵-جى ايل ۲۵ دئكابريندا مجلسده چيخيشيندا دئيردى: "فرض ائده ليم كى، ايراندا گؤز چاربان نؤقصانلار واردير. بوتون ايالتلرده اولدوغو كيمي آذربايجانلى لارين دا ديله يى و شيكايتلىرى واردير. لاکين گرک سؤزو اؤز واختيندا دئمک، بئله بير مؤوقعه يوخ."

همين واخت حؤكومت آذربايجاندا خالقين اينقىلابى حرکاتى نى بوغماق اوچون بير طرفدن سلاحلى قوولردن ايستيفاده ائتمه يى باشلادی، ديگر طرفدن واخت قازانماق اوچون تبريزده اينقىلابى حرکاتين باشچى لارى ايله دانيشيغا گيردى. ۱۹۴۵-جى ايلين ياييندا م. صدر اينقىلابى حرکات رهبرلىرى ايله بيرباشا دانيشيغا دا گيردى. بو ايش اوچون ايران شاه دولتى نين سياسى خادimlerيندن، او زامان آذربايجانا والى تعيين اولونموش مرتضى بيات (سهام السلطنه) شاهين و مركزى حؤكومتين رسمى نوماينده سى كيمي ۱۹۴۵-جى ۷ دئكابريندا تبريزه گلدى. دئكابرين ۸-دن ۱۱-نه قدر ايران حؤكومتى و آذربايجان خالقينين نوماينده لرى آراسيندا دانيشيقلار گئتدى. آذربايجانين نوماينده هيئتتین س.ج. پيشه وري باشچيلىق ائيردى. ايران حؤكومتى نين بو دانيشيقلاردا دا مقصدى باشقاتاقدان، واخت قازانماقدان، خالقى آلداتماقدان عيبارت ايدى. ايران دؤلتى نين نوماينده سى آذربايجان نوماينده لریندن حؤكومت گؤندريلمک اوچون "آذربايجان خالقينين طلبلىرى نين سياهى سيني" ايسته ميشدى. آذربايجان نوماينده لرى ۱۹۴۵-جى ايل نويايرين ۲۰-ده اؤزونو آذربايجان موسيسلر مجلسى اعلان ائتميش آذربايجان خالقى كونگره سى نين (۲۰-۱۱، ۲۱-جى ايل) تبريز دئكلاراسياسيني، قرارلاريني و بياننامه سيني ايران دولتى نين نوماينده لرینه تقديم ائتميش و بيلديرميشدير كى، آذربايجان خالقينين اساس طلبلىرى بو سندلرده گؤستريلميش و واختيندا ايران شاه-ينا، مجلسينه و حؤكومتينه گؤندريلميشدير. همين تاريخى سندلر و ايران

کونستیتوسیاسینا موافیق اولاراق آذربایجان خالق آذربایجاندا مختار حاکمیت اورگانلاری یارتماغا باشلامیشدیر. ایران حؤکومتی نوماینده لری آذربایجان خالقینین اساس طلبلری ایله هئچ جوره راضیلاشمادیلار، کیچیک و اهمیت سیز مسئله لرین موداکره سینه ایصرار اتدیلر و میللی موختاریتدن ال چکیلمه سینى ایره لی سوردولر. بونلارا گؤره ده، موداکره نتیجه سیز قورتاردی. مرتضی بیات شاها و حؤکومه معلومات وئرمک اوچون دئکابری ۱۱-ده تبریزدن تهرانا گئتمه لی اولدو .

ایرانین ایرتیجاع قووتلری بوتون واسیطه لرله خالقین اینقیلابی چیخیشینین قارشى سینى آماغا چالیشدیغی بیر واختتا، س.ج. پیشه وری خالق اینقیلابینین یئتیشدیغینی و اونون اوچون بؤیوک ایمکان یارانیدیغینی وافتیندا گؤرموشدور. او، مقاله لرینده، نطق و چیخیشلاریندا دؤنه دؤنه خیردارلیق ائیدردی کی، اینقیلابی چیخیش اوچون یارانمیش فورستی الدن وئرمک اولماز، الوئریشلی شرايطدن واختیندا ایستیفاده ائتمک لازیمدیر. س.ج. پیشه وری ۱۹۴۵-جی ایل سننتیابری ۱۲-ده دپیردی: "فورستدن ایستیفاده ائمه بيلمک اؤزو بؤیوک ایستعداد و لیاقت ایسته بیر. بیز فورستی الدن وئرمه یه راضی اولما بيلمه ریک. ایالت انجومنی و محللی موختاریت مسئله سینى عملی صورتده حیاتا کئچیرمه لیک، "سننتیابری ۲۰-د ایسه او "آذربایجان قزئتینده یازیردی: "بیز نه قیمت اولور اولسون جهان حادیته لرینین وئردیگی ایمکاندان ایستیفاده ائدیب آزادلیغیمیزی تأمین ائمه جییک ."

موتفیق قوشونلارینین ایراندا اولماسی ایرتیجاع قوولرینین ال-قولونو موعین درجه ده باغلامیشدی. بئله بیر شرايطده س.ج. پیشه وری آذربایجاندا میللی آزادلیق حرکتی اوچون یارانمیش فورستدن، الوئریشلی ایمکاندان واختیندا و تأخیر سالمادان ایستیفاده ائتمه یه چاغیریردی. او، ۱۹۴۵-جی ایل سننتیابری ۱۲-ده "آذربایجان" قزته سینده یازیردی: "ایندی آذربایجان خالقینین ایله بؤیوک بیر فورست دوشموشدور. بوندان ایستیفاده ائتمک خیانتدیر". ۱۹۴۵-جی ایل اوکتیابری ۱۱-ده اون دوردونجو مجلسده کی نطقینده دوکتور محمد موصدیق دئییردی: "بیز ایستیفاده ائتمه لی و یاخشى مؤوقع ایندیکی مؤوقع دیر. من یقین ائدیرم کی، خارجی قوشونلار بو مملکتدن گئندن سونرا حاکم دایره لر بیزیم سنچکی قانونوموزون اصلاح ائدیلمه سینه راضی اولما یاجاقلار."

رضا شاه-ین دیکتاتوراسی داغیلان دان سونرا جنوبی آذربایجاندا سیاسی پارتی و ایجتیماعی تشکیلاتلارین فعالیتینی خصوصی قنید ائتمک اولار. او جوملن آذربایجان جمعیتی، آذربایجان زحمتکشلری تشکیلاتی، دئموکراسیه طرفدارلاری مرکزی، آنتی فاشیست جمعیت، آذربایجان فهله و زحمتکش همکارلار ایتیفاقی، دئموکراتیک تشکیلاتلاردان، مطبوعاتدان و شخصلردن عیبارت اولان آزادلیق جبهه سی و ایران خالق پارتیاسی کیمی ایجتیماعی و سیاسی تشکیلاتلار ۱۹۴۱-۱۹۴۵-جی ایللرده آذربایجانین بوتون

ویلايت و محل لریندا، شهیرلرینده، ایش و یاشاییش یئرلرینده گئنیش تشکیلات شبکه سی یاراتمیش و بؤوک تبلیغات ایشلری گؤرموشدو. آزادلیق، دئموکراسیه و زحمتکشلرین حقوقو اوغروندا مبارزه ائتمیشدیلر .

بنله لیکله، س.ج. پیشه وری جنوبی آذربایجاندا عوموم خالق منافعینه اویغون یئنی بیر پارتی-نین یارانماسی ضرورتینی اساسلانديرديغين دان سونرا همن پارتی-نین یارانماسی اوغروندا مبارزه باشلادی. س.ج. پیشه وری ده اولان پئشه کار اینقیلابچیا مخصوص کیفیت لر اونا بنله بیر پارتی-نین تشکیلینده موهوم رول اویناماغا ایمکان و صلاحیت وئریدی. سوسیال-اقتصادی حیات و آزادلیق اوغروندا مبارزه نین گئدیسی بورادا یئنی سیاسی پارتی-نین یارانماسی اوچون گئنیش زمین حاضرلامیشدی. س.ج. پیشه وری ۱۹۴۴-۱۹۴۵-جی ایللرده آذربایجانا سفرلری زامانی بورادا یئنی سیاسی پارتی-نین یارانماسی سایه سینده ایکینجی موهوم آدیمی اتمیش اولدو. او بو مسئله ده جنوبی آذربایجان ۱۹۰۵-۱۹۱۱-جی ایللر ایران اینقیلابیندان باشلایاراق فهله، کومینیست و میلی آزادلیق حرکاتلاریندا فعال ایشتیراك ائتمیش. اینقیلابی و دئموکراتیک پارتیلرده فعالیت گؤستریمیش گؤرکملی اینقیلابچی لار و آدی-سانلی آزادیخواه لارلا گؤروشوموشدو. س.ج. پیشه وری بیر زامان آذربایجانین تبریز، خوی، سلماس، اورمو، ساراب، اردبیل، آستارا و باشقا شهیرلرینده اولموش، بو یئرلرده فهله لرین، کندیلرین، ضیالیلارین، صنعتکارلارین، فابریک-زاوود صاحبیلرین، دوکانچی و تاجیرلرین، خیردا و اورتا مولکدارلارین، روحانیلرین و دولت قوللوقچولارینین ترقی پرور، وطن پرور و آزادیخواه نوماینده لری ایله شخص گؤروشوموش و صؤحبت ائتمیشدیر. آذربایجان خالقینین ایحتیاجلاری، حقوقلاری و میلی-آزادلیق مسئله لری هر طرفلی موداکیره ائدیلمیش و اونلارین حاققیندا فیکیرلر سؤیله نیلیردی. س.ج. پیشه وری بو گؤروشلری و موداکیره لری بورادا ۱۹۴۴-جو ایلین یونوندا "آزیر" قزئته سینده یازیردی: "آلتی آیلیک سئچکی مبارزه سی ایستر ایستمز منی جمعیتین داخیلینه سوق ائتدی. هر یئره گئتدیم مولکدارلارین طمطراقلی ائولری، کندلی لرین داخمالاری، فهله لرین منزیللری، بیر سؤزله تبریز اهالی-سی-نین بوتون طبقه لری ایله تانیش اولدوم. من ایسته بیردیم گزیم، گؤروم، آنلاییم و علاج یولو تاپیم، منیم مقصدیم دلیل، سند، آختارماق ایدی ."

جنوبی آذربایجانین باشلیجا حیاتی پروبلملرینی ایحاطه ائدن بوتون بو صؤحبت، موباحیصه و موداکیره-لرین گئدیشینده اورادا یئنی سیاسی پارتی-نین یارادانلارین رهبر قروپو اورتایا چیخدی، خالق یاراناجاق پارتی-نین کوتلوی، میلی-آزادلیق، دئموکراتیک و اینقیلابی کاراکتری و وظیفه لری موعین لشدی. بوندان سونرا جنوبی آذربایجاندا ۱۹۴۵-جی ایلین آقوست-سئنتیابر آیلاریندا عملی صورتده یئنی سیاسی پارتیین یارادیلماسینا باشلاندى. بو آرادا س.ج. پیشه وری یازمیشدیر: "فیرقه میزی یارادانلار میلی حرکاتیمیزی

وجودا گئیرمک اوچون صینیفلری میلی شوارلار واسیطه سیله جلب ائتمک لوزومونو جیدی بیر صورتده ترک ائتمیشلردیر. بو قرارا گلدیلر: "اول دئموکرات فیرقه سی (پارتیاسی م.ج.) نامینا میلی بیر تشکیلات وجودا گئیرسینلر."

س.ج. پیشه وری پارتی-نین آدینا خصوصی اهممیت وئیردی. او، بو عقیده ده ایدی کی، "پارتی آد قویدوغوندا اساس مقصد نظره آلینمالی دیر. "دئموکرات" آدی گئنیش صینیفی اساسی اولان بیر پارتیه یارانماسی باخیمیندان، خصوصیه جنوبی آذربایجاندا ایران مشروطه اینقیلابیندان و ش.م. خیابانی دوریندن خالقین بو کاراکترده پارتی ایله تانیس اولماسی جهتدن چوخ مونسایب ایدی. بو آد پارتی-نین دئموکراتیک وظیفه لره مالیک اولاجاغینی موعین ائدیردی .

آذربایجان دئموکرات پارتی-سی-نین تشکیلی پارتی-نین بیرینجی یازیلی سندی - موراجیعت نامه سی آذربایجان و فارس دیلرینده س.ج. پیشه وری طرفیندن یازیلدی. بوندان سوئرا آذربایجان دئموکرات پارتی-سی-نین (آدپ) ایلك بیاننامه سی تبریز، اورمو و خوی شهرلری-نین گورکم-لی آزادخواه-لاریندان ۷۷ نفر طرفیندن ایضا ائدیلدی و ۱۹۴۵-جی ایل سننتیابرین ۳-ده (۱۳۲۴^نجو ایل شهریور آیینین ۱۲-ده) آذربایجانین بوتون بؤوک-کیچیک شهرلرینده یاییلدی و بو سند ۲ شهریور بیاننامه سی آدی ایله مشهور اولموش دور .

1945-جی ایل سننتیابرین ۵-ده آذربایجان دئموکرات پارتی-سی-نین اورگانی "آذربایجان" قزنتی-نین بیرینجی نومره سی نشر ائدیلدی. "آذربایجان" قزنته سینده س.ج. پیشه وری اؤزو شخص رهبرلیک ائدیردی. دئمک اولور کی، بو قزنتین سیاسی، ایجتیماعی و تشکیلاتی اهممیت-لی بوتون باش مقاله لری س.ج. پیشه وری طرفیندن یازیلیمیش-دیر. قزنت آذربایجان دیلینده چیخیر، خالقا پارتی-نین مرام و مقصدینی منطیقی و چوخ آبدین دیلله چاتدییردی .

1945-جی ایل سننتیابرین ۱۳-ده تبریزده آدپ-نی یارادانلارین ایلك کونفرانسی اولدو. بو کونفرانس پارتی ایشلرینه رهبرلیک ائتمک اوچون ۱۱ نفردن عبارت کومیته (موسسلر کومیته سی) یاراتدی. همین کومیته س.ج. پیشه وری صدر و م.س. شیبستری صدر معاوینی سئچیلدی .

1945-جی ایل اوکتیابرین ۲-ده تبریز شهرینده آذربایجان دئموکرات پارتی-سی-نین بیرینجی قورولتای آچیلدی. پارتیانین ۲۸ شهر، ماهال و ویلایت تشکیلاتی قورولتایا ۲۷۷ نفر نوماینده سئچمیشدی. قورولتایین بیرینجی ایجلاسیندا ۲۴۷ نفر نوماینده ایشتیراک ائدیردی. آدپ-نین بیرینجی قورولتایین بوتون موذاکیره لری و یازی ایشلری آذربایجان دیلینده آپاریلیردی. قورولتای آدپ-نین پروگرامینی و نیظامنامه سینی موذاکیره و قبول ائتمک دن، آدپ-نین مرکزی کومیته سی (۴۲ نفر) و مرکزی تفتیش کومیسسیاسینی (۱۲ نفر)

سئچدیکدن سونرا اوکتیابرین ۴-ده اؤز ایشینی مووفقیته باشا چاتدیردی. س.ج. پیشه وری آدپ-نین بیرینجی قورولتاینین گنیشینه اولدن آخیرا قدر مستقیم صورتده رهبرلیک ائتمیشدیر. قورولتای آدپ-نین مرامنامه سینی و نیظامنامه سینی قبول ائدرک ایجتیماعی حیاتین بوتون ساحه لری اوزره پارتی-نین حرکات خطینی، پرنسیپلرینی و تشکیلات قورولوشونو موعین ائتدی .

مرامنامه گؤستریلیدی کی خالقا گنیش دئموکراتیک آزادلیقلار وئرلمه لی و مستبیدلر حاکیمیتی محو ائدیلمه لی دیر. س.ج. پیشه وری آدپ-نین مرامنامسینی بؤیله قیمتلندیرمیشدیر: "مرامنامین اساس مسئله سی آذربایجانلیلارین بیر میللت اولراق تانیماسی و موختاریت مسئله سی حساب اولونور ."

بؤیله لیکله، س.ج. پشه وری-نین، تشکیله سعی گؤستریدیگی پارتیا یارانندی و سرعتله بوی آتدی .

آذربایجان دئموکرات پارتی-سی-نین یارانماسی موهوم موترقی و اینقیلابی حادثه ایدی. س.ج. پیشه وری یازیر کی، بو پارتی-نین شعارلاری چوخ آیدین، کانکرت و باشا دوشوله جک ایدی. خالق میلی موختاریت، دیل آزادلیغی، کندلی-مولکدار و فهله-صاحبکار مونسیتینی-نین دوزگون یولا قویولماسینی، خالق حاکیمیتینی تأمین ائتمک شعارلارینی چوخ یاخشی باشا دوشوردو. اونا گوره ده، آدپ-نین یارانماسی خالق طرفیندن بؤیوک ریغت و اومیدله قارشیلاندى .

آ.د.پ-نین ایلك بیاننامه سی نشر اولونان گوندن (۳،۱۱،۱۹۴۵) خالق کوتله لری تیرزه پارتی-نین و "آذربایجان" قرئته سی-نین عونوانینا گؤندردیکلری تلگراف و مکتوب واسیطه سیله دئموکرات پارتی-نین قوشولدوقلارینی بیلدیریر و بو پارتی قبول اولونمالارینی خواهیش ائدیردیلر. تبریزدن پارتی-نین مرکزیندن گؤستریش گؤزلمه دن موسیسلر طرفیندن اردبیل، اهر، ماکی، ماراغا، مرند، اورمو و خوی ویلايتلرینده عجیشترده، شیشواندا، نکدیده، جولفا، ساراب و دیگر شهرلرده پارتی-نین تشکیلاتلاری یاراندى. قورولتای-دان سونرا ایسه آدپ اؤز تشکیلاتلارینی پارتیا پروقرامینین و نیظامنامه سی-نین طلبلرینه اویغون اولراق فورمایا باشلادی. او جوملنن ایلك پارتیا تشکیلاتلاری یارادیلدی. ۱۹۴۵-جی ایل نوپابرین اوللرینه قدر آدپ-نین بوتون ویلايت و شهر تشکیلاتلاریندا پارتیا کونفرانسلاری کچیریلدی .

آذربایجان دئموکرات پارتی-سی یاراندیغی گوندن باش خطی نین قورونماسی اوغروندا موبارزه آپارمیشدیر. آ.د.پ-نین ایلك بیاننامه سی یازیلیرکن بو پارتیانى یارادانلارین بیر قروبو فقط مدنی موختاریت شعارى ایره لی سورموشدولر و بو بیرینجی ماده بئله ده عکس اولموشدو. بو باره ده س.ج. پیشه وری بئله یازیر: "بیز بیلیریک کی، الیمیزده دولت تشکیلاتی، سیاسی قوه و ایختیار اولمازسا فارس موتعصیب لری

بىزە مدنى موختارىت وئرمىيە جكلر. مدنى موختارىت عىبارە سى محدود اولدوغو اوچون داخىلى آزادلىق و اؤز موقدراتىنى اؤزو تعىين ائتسىن سؤزو ايله موختارىت سؤزونو عوض ائتدىك ".
س.ج. پىشە ورى پارتى-نن باش خطىنى اينقىلابى مۇوقع دن و آردىجىل صورتدە موذافيغە ائدىردى. اونون سعيى نتيجه سىندە پارتيا قورولتايندا باش خطى قطعيت له موذافيغە اولوندو.

بو مقاله اويرنجى امكداشلارى طرفىندىن عرب اليغباسينا چئوريلمىشىدىر.

قايناق: [گوناسكام](#)